

ЦИЛЈА:

За Црну Гору на годину 4 круна.
За Аустро-Угарску, Босну и
Херцеговину на годину 12 кр.
на по године 6 круна.
За све остале земље године
20 франка у азату, на по го-
дине 10 франка у азату.
Претплата се прима само у
годишњим и полугод. роковима.
Поједини број 20 пара.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Власник: Државна Штампарија

Издаје суботом

Одговорни уредник: Филип Јарговић.

Дворске и дипломатске вијести

— Њихова Краљ. Височанства
Књаз Нашљедник и Књагиња На-
шљедниковица отпутовали су на
Тополицу.

— Његово Височанство Књаз
Мирко повратио се данас на Кру-
шевац.

ЈАВНА РАСПРАВА

по дјелу злочина вепиздаје, откривеног 23. окт. 1907. год.
XXI. СЈЕДНИЦА, ДРЖАНА 31. МАЈА 1908. год.

Почетак у 8 сати прије подне.
(*Стенографске биљешке*)

Председник: Нека се доведе Стеван
Рајковић.

Бранилац Пламенац: Може ли се одго-
ворити државном тужоци?

Председник: Не може.
Бранилац Пламенац: Врло ми је жао.
(Рајковић је доведен).

Председник: Рајковићу, суд те позива
да као последњи пут на овој расправи
далеж ријеч и то о томе, ако си што
пропустио, да истакнеш у погледу своје
олакшице или кога другог саучесника у
овоме дјелу. Ако си што год пропустио,
или заборавио изнети сада суду, што би
му послужило да дође до веће чистине
у погледу твоје кривице и у погледу кри-
вице других. Али само што нијеси ис-
тицао.

Рајковић: Немам ништа.
Председник: Дакле остајеш при оном,
што си исказао, било на јавној распра-
ви, било пак пред ишљедним судијама?

Рајковић: Остајем.
Председник: Немаш ништа казати?

Рајковић: Немам.
Председник: Што си хтио казати? Ово
је твоја завршна ријеч, реци што имаш?

Рајковић: Ја сам мислио односно сво-
је одбране. У осталом то је суду позна-
то. Као што видим тужба је основана
на основу мојих исказа, али је изврнута.

Председник: Добро, рекао си.
Рајковић: Ја бих казао, ако ме терети
што друго осим онога, што сам ја рекао,
да би то била неистина. У колико се
нађе да будем крив према мојим искази-
ма, ја ћу платити.

Председник: Иди на своје мјесто.
Нека се доведе Васо Ђулафић.
(Ђулафић је доведен).

Васо, суд те позива, ако си што заборавио
или што изоставио, било пред ишљед-
ним судијама, било на јавној расправи,
што би ходио у корист твоју или сау-
чесника у овом дјелу, да сада кажеш
пошљедњи пут на овој јавној расправи.

В. Ђулафић: Нијесам пропустио ништа
да знам, него једино, кад је Мијат био
овдје, нијесте ми дали одбрану.

Председник: Зборио си ти против Ми-
јата.

В. Ђулафић: Ја сам зборио, да нијесам...
Председник: Што желиш рећи?

В. Ђулафић: Ја сам казао, да он није
истину казао, али бих казао, да се чу-
дим, зашто на 20 мјеста мене спомиње.
Он је долазио до суда, од суда до мене.
Он буде у канцеларији код капетана, по-
слије опет код мене. Што је било ја не
знам.

Он је вазда против мене свједочио.
Казао је једном, да сам ја убио неког
Мустафу и закопао га више куће, а по-
слије тога Турци кажу: „Мустафа је код
нас“. Ево и сад по стотину пута говори
против мене.

Мало ми је криво и на ишљедне су-
дије. Због чега ево: ја сам дошао и су-
очио се с Мијатом; он је казао: „рекао
си, Васо: отишли су 12 правника у Це-
тиње, а што ће учинити, Мијате, то ћеш
чути“. Ја сам рекао: Бога ми, господо,
ни то се сјетити не могу да сам и рије-
чи имао с њиме. Ја сам казао у запи-
снику, да су ми казали у Биограду.

Председник: То смо ми све чули. То
си имао одмах рећи.

В. Ђулафић: То сам имао, а друго да
се сјећам немам.

Казао сам односно бомба, чим сам
искочио на Полицију, мени су се те бомбе
представиле као камен, кад сам видео
свој народ.

Мени је, г. предсједниче, било ближе,
да пријеким путем пронесем бомбе пут
Васојевића. Нијесам ходио гдје је највиша
сила турска, него пријеким путем, да их што
прије Милосаву дадем. Ствари су његове,
ако их прими добро, ако не — ја с њи-
ма натраг.

Могу вас увјерити, кад бих ја знао да
су оне биле против Господара, никад их
моја нога не би донијела, они су мене
преварили.

Толико сам имао рећи.
Председник: Иди, Васо, на своје мјесто.
Нека дође Ђуро Војводић.

(Војводић је доведен).

Војводићу, суд вас позива, да кажете,
ако имате што год, што сте пропустили
било пред ишљедним судом, било на јав-
ној расправи, а што би ишло у олак-
шицу вашу или других саучесника у овом
дјелу.

Војводић: Немам ништа више.
Председник: Немате више ништа?

Војводић: Немам ништа више.
Председник: Идите на своје мјесто.
Нека се доведе Марко В. Ђулафић.

(Марко је доведен).

Марко, суд те позива ако си што год
пропустио било на јавној расправи било
пред ишљедним судијама, да сада иста-
кнеш, што би ишло у корист твоју или
других, који су оптужени по овом дјелу.

Марко В. Ђулафић: Не знам друго, не-
го што сам казао.

Председник: Остајеш ли при томе?
Марко В. Ђулафић: Остајем.

Председник: Иди на своје мјесто.
Нека се доведе Илија Ђулафић.

(Доведен је Илија Ђулафић).

Илија, позива те суд, да сада кажеш
ако си што пропустио, а што би ишло
у корист твоју или других оптуженика.

И. Ђулафић: Ја, господо, све сам ка-
зао што је било. Али ипак се моја жал-
ба није донијела овдје. Ја сам ходио да
браним Васу, од тога није било ништа.

Ја вас молим да питате предсједника
обласног суда, гдје се налази мој револ-
вер, што је пуцала пушка 23. јуна и гдје
је био Васо.

Ја нијесам водио политику, нити се с
њим дружио, нити преписивао, нити имао
посла, већ једино, што ме чудо снашло.
Казао сам Господару, он ме ослободио.
Данас се ништа од тога не износи, него
се окривљујем.

Председник: То је друга ствар. Ми
смо овдје испитали што се тиче доно-
шења бомба и односно сврхе за коју су
биле донесене. Што се тиче других ства-
ри, за њих су други судови надлежни.

Имаш ли што истаћи у своју олак-
шицу, што се тиче доношења бомба?

И. Ђулафић: Што се тиче доношења
бомба, ништа друго не зним, него што
ми је казао Васо.

Председник: Иди на своје мјесто. Не-
ка се доведе Мијат Ђулафић.

(Доведен је Мијат Ђулафић.)

Мијате, позиваш се, ако си што год
заборавио или намјерно пропустио, да
сада допуниш овдје, особито што би
ишло у олакшицу твоју или кога другог,
који се оптужује по овом дјелу.

Мијат Ђулафић: Ја не знам ништа,
нити имам више да се мислим већ ово за
мене. Кад сам био на граници, знате што
ми је казао Васо. За то он зна. Кад сам
дошао на Андријевицу он се одвојио од
мене, а ја сам казао Вешовићу гдје је, и
ту га је војска нашла.

Неке прилике сам казао и ријечи, које
њему нијесу биле миле. Како је он гово-
рио ја не знам. Ја сам дошао пред суд.

Нијесам ништа имао на овоме свијету,
с тога сам пријешао у Србију, гдје сам
сједио 2 мјесеца. Вратио бих се, али ни-
јесам могао без пара и вође. Питао сам
Илију: „што ћу?“ Он ми рече: „ја ћу те
лако савјетовати, иди руском консулату
у Биоград, он ће те послати“. Таман те
поћи Васо рече: „хоћемо у Крагујевац“.

Пошли смо.

Председник: Да нијеси придигао Ва-
су из какве мрзави оне ријечи, за које
велиш, да је говорио против Господара? —
Кажи сада!

Мијат Ђулафић: Тако ми Бога ништа
против њега говорио нијесам, што није-
сам од њега чуо. Ништа му нијесам при-
дигао, јер ја бих за њега и главу дао.
Чему је потребно — не знам; у чему је

ствар — не знам. То је лично зборио,
као ми што смо овдје.

Председник: Иди на своје мјесто.
Нека дође А. Пантовић.

(Андрија Пантовић улази).

Андрија, позиваш се, ако си што за-
боравио, приликом јавне расправе, да
истакнеш, било у твоју олакшицу, било
у олакшицу других оптуженика, да сад
кажеш, али само толико, колико се од-
носи на ову ствар.

А. Пантовић: Ја не знам, господо суду,
што ћу казати. Све што сам имао, казао
сам под заклетвом, а мислио сам, да не
може пропанути човек на правди Бога
великога, као ја. То ми се чини, а ви
ћете видјети, како знате.

Председник: Дакле, немаш ништа до-
дати ономе, што си до сад казао?

А. Пантовић: Не, Бога ми!

Председник: Иди на своје мјесто.
Нека дође Милосав Раичевић.

(Улази Раичевић).

Раичевић, ви се позивате, да кажете
суду, ако сте што год пропустили при-
ликом првог ишљечења, било у олак-
шицу своју, било других оптужених, али
само у толико, у колико није које пита-
ње додиривано, а односи се на ову ствар.

Раичевић: Ја сам вас молио, г. пред-
сједниче, пошто сам примио оптужбу,
неколико пута, да дадем своју одбрану.
Питања су нека претресана, али су многа
питања остала нејасна суду за то, што
ја нијесам ишљечиван у многим стварима,
што се мој бранилац није састајао са
мног и с тога су му непознате неке
ствари. С тога бих хтио на те ствари
обратити пажњу суда и поново вас молим,
да ми дозволите сада, да дадем своју
одбрану.

Председник: Нећу допустити, да по-
ново пребирате ствар, него ако имате
што рећи поводом примања писма, са-
станака и т. д., да истакнете у своју
олакшицу.

Раичевић: У томе је ствар, да изнесем
своје побуде, да се види, да је мој по-
ступак такав морао бити.

Председник: Истакните, што имате у
своју олакшицу, али вам нећу дозволити
да читате.

Раичевић: Ја сам вас неколико пута
молио.

Председник: Ви сте приликом првог
ишљечења прекорачили границе одбране;
хтјели сте сумњичити предсједника суда,
позивали сте се на д-р Кујачића.

Раичевић: То није сумњичење. Ја сам
се позивао на оно, зашто сам имао
право. Ако је једна свједоуба у моју ко-
рист, ја имам право на њу се позвати.
Кујачић није признао, не сјећа се, а ја
вјерујем да би казао, да се сјећа.

Председник: Оставите то. Имате ли
још шта истаћи у своју олакшицу?

Раичевић: Дакле, на првом се мјесту
спомиње, да је Петар Новаковић, на јед-
ној од конференција одржаних у Био-
граду, говорио, да се је одржавао скуп
на Романовој ливади, којему сам и ја
присутствовао између осталих.

Председник: То су г. браниоци доста
истакли. О тој околности не треба више
говорити. Питајте вашег браниоца.

Раичевић: Само да напоменем. Ја сам
био на Цетињу од 6. до 12. августа у
јутру, а друго све вријеме у Бару и Ку-
чима, и за то вријеме није било састанка,
нити постоји те конференције.

Председник: То јест да ви знате?

Раичевић: Што знам ја и говорим. Од
6. до 12. у јутру сам био на Цетињу и
за то вријеме није било никаквих кон-
ференција. Ми смо се разговарали у ко-
лико се тицало избора, али никаквих
конференција није било. Дакле, на првом
мјесту то не постоји.

Председник: Добро.

Раичевић: Затим се доводи у везу моја
оставка. Она је имала својих разлога.

Председник: На захтјев вашег г. брани-
оца прочитан је ваш записник пред
ишљедним судијама односно ваше остав-
ке, коју оставку тужба нигдје не додирује
због тога, што нијесу хтјели г. држ. ту-
жоци, да вашу оставку истичу у вашу
отежавајућу околност. О томе је сувишно
да говорите.

М. Раичевић: Осим онога, што сам у
записнику навео, имао сам непријатности
од полиције; на пр. само спремање шефа
полиције у Бару, да ме нападне и поведе

у жандарски стан. Ја сам се жалио облас-
ном управитељу, министарству, и та ствар
није ишљечена, могуће, да није за њих
постојала, али за мене је постојала као
мотив за мој поступак. Ја сам се бојао,
дао сам оставку, пошао кући и ту био 2 не-
дјеље. Ја те 2 недјеље сам према ономе
требао тражити присталица, а ја сам, на-
против, свако мијешање избјегавао. За-
што? — Имао сам непријатеља, а и моје
су домаће прилике биле такве, да избје-
гавам свако мијешање, а не само да се
неће наћи ни једног мог говора из којег
би се закључило, да сам ја штогод ра-
дио. — То је важна ствар, јер се у раду
види намјера човјекова. Ја мислим, да се
ту не може ни најмања сумња бацили на
мој рад. Док сам био у Бару, сва моја
преписка била је с г. Бакићем и с њим
другим. Добио сам још писама од Марка
Гвозденовића и Милића, али то су писма
приватне садржине и писмо од Гаврила
Церовића, у којему ми саопштава о сво-
јој оставци. То сам писмо давао и дру-
гим да читају, што могу освједочити
свједоцима. Из других мјеста, Никшића,
никаква писма нијесам добијао. Из Био-
града такође нијесам добијао писма, већ
отворену карту од једног рођака, шефрта
код једног трговца.

Ја не знам, на какав се могу начин
бранили, ако не својим радом. Јер нијесам
знао што о ствари, нити сам што радио.
Гдје је погрешка моја? — У примању
писма Васова с Полице? Васо шиле писмо
и помиње неке ствари, али за мене су
биле непознате. Ја сам могао мислити
тако и тако али ја сам сасвим на друго ми-
слио, мислио сам да има нека подвала, па
сам зато испитивао сестру Васову, гдје бих
се могао састати, да видим каква је то
намјера. У тај је исти момент дошао жан-
дар и рекао ми је, да из куће не смијем
излазити. Могуће је да само случајно, да
су се два подофицира шетали испред
моје куће, јер је моја кућа била до крме,
и то брат командира Радована и још је
дан, и те су ме случајно околности на-
веле, да морам мислити, да хоће да уло-
ве писмо код мене и да ме оптуже. У тај
момент изгубио сам жену изван и рекао јој,
да се не могу састати, јер ми полиција
не даде.

Како је жена предала Васу ту моју по-
руку? Она је видјела да су дошли жан-
дари и могла је казати: не може се саста-
јати, јер су ту жандари, него бежи и ти
па се сакри. Али рецимо баш да је по-
стојала у одбрани нетачност, као и о-
колност, да је послао горњу поруку
Васо, то никако не стоји, то мјесто из оп-
тужбе треба избацили, јер ја нијесам при-
знао ту поруку Васову, него је сестра Ва-
сова признала, али ма да је призната та
порука, призната је онда, кад је било
суочење и кад је Васо казао сестри сво-
јој: како да нијеси понијела писмо кад
си ми казала да се за сада не може са-
стајати и да треба да се скријем.

Председник: Треба да знате, да суд
неће узети здраво за готово ни оптужбу
ни одбрану. Суд имаде свој суд, и до-
води у срањење све са вашим признањем
и одбраном браниоца.

Суду остаје да оцијени, у колико су
наводи тужбе истинити, а исто тако на-
води појединих г. бранилаца, тужитеља и
т. д. Не треба ви ту да страхуете, ако
је казано случајно у тужби да сте при-
знали, а нијесте.

М. Раичевић: Ја нијесам саслушан у
многим околностима и зато мислим, да
то сад напоменем.

Да је и постојала оваква порука, да
се за сада не можемо састати, него да
се притаји.

Кад са ја казао, да се притаји и да
се за сада не могу састати, него дошши,
и да ћемо наставити рад, кад дознаду
власти, кад ја рецимо знам, да су власти
дознале и ту је жандар, ја се бојим, ни-
јесам могао такву поруку послати, па и
ако сам послао рекао сам прије, да фак-
тички нијесам знао о чему се говори, ни
о чему је ствар, јер кад власти дознаду,
нема више рада, тим прије што фактички
нијесам имао око себе никога својега, да
рецимо наставим рад.

Власти дознају за Васу, за мене, који
сам саучесник са Васом, имадем да ра-
дим нешто, власти позивају војнике и
војници треба да одговоре властима, и
кад не би војници одговорили властима и

кад би ја фактички нашао пријатеља, који не би одговорили позиву власти, него мени, онда би то нешто значило, али таквих присталица, господо, нема, а такве поруке и да се признаду, не значи по моме мишљењу оно, што хоће г. држ. тужилац да каже.

Затим нетачно је мјесто, да је Васо помињао о стварима код Андрије Пантовића. О Андрији Пантовићу није било никаквога говора.

Послије тога, учињена ми је преметачина и остављен сам потпуно на слободи. То је било 26., а 27. у јутру долази код мене свештеник поп Алекса Поповић и прича ми, да је Васо дошао на Полицију, да је донио бомбе, да је војска пошла да га хвата и напоменуо ми, је да је код Андрије Пантовића. Тек 27. мени је било потпуно јасно писмо.

Јасно ми је било што значи „ствари“, да се то односи на бомбе.

Кад сам 26. говорио са Љубицом, била ми је она непозната, све ми је било непознато, ништа нијесам знао, дознао сам све тек 27. окт. 27. и 28. ја сам се потпуно налазио на слободи. Господо, ја сам имао прије неприлика од полиције, знао сам, да су фактички то тешки моменти, знао сам да ћу одговорати, али ја сам био потпуно увијешен у своју невиност.

Знао сам свој рад и знао сам, да, и ако се сумњичим, да могу потпуно доказати његову чистину.

На основу чега?

На основу тога, што сам ја био цијело вријеме потпуно сам.

Избјегавао сам свакога, једино друштво ми је био апотекар Љалић, којему сам био на терет и који је због мене трпио непријатности и још може бити два Васојевића.

То ми је било цијело друштво, и за то се можете увјерити.

Дакле, на 27. и 28. био сам ја на слободи. Знао сам тежак положај, знао сам колико сам прије претрпио непријатности од полиције и власти, али ријешо сам се, да идем да одговарам за лакну оптужбу својом невиности и својим радом, који могу доказати, и којег чистину доказујем суду.

Ја нијесам у многим стварима био испитиван. Могао бих доста навести у своју одбрану, да ме се хтјело саслушати, а може бити и не бих био сада овдје. То може изгледати, као да сам се ја надао овоме и оное.

Не може се надати кривац да ће избјећи кад је крив, тим прије, што сам ја могао увеличавати ствар због тих непријатности, а никако нијесам могао претпоставити, да ја, и ако крив, и ако имам ма какве кривице, да ћу моћи избјећи на суду и да ће рећи: то ништа не значи.

Ја сам могао и послједице кад сам био на Андријевици, а био сам слободан два дана, побјећи, макар да сам био и под стражом. Чуо сам за затвор Марушића и т. д. Ја сам се ријешо да своју невиност заштитићам својим радом, јер ја мислим, господо, да се прво у раду може видјети кривица и од рада се почиње и у раду ако можете што год наћи, ја ћу признати своју кривицу и ви ме судите. Али мислим, кад сам био потпуно усамљен, тако рећи изолован од друштва и без икакве везе, а око мене се вразу неке сплетке, неке везе, ја мислим ништа не одговарам за те ствари.

Могао је Новаковић говорити у моје име, али мислим, кад ја не знам за то, да и не одговарам. Ја се теретим са писмом од Божовића. Ја о томе писму не знам ништа, а чак нијесам ни упозораван на то писмо. Може бити да је мислио, а тешко да је мислио, да ће бити у мају каква револуција и помагање с наше стране. У мају је била Скупштина распуштена, био је напад на штамарију, али је опет била нова установљена.

Ја не знам, можда је мислио на револуцију, али кад те ствари нијесу долазиле до мене, кад о тим стварима ништа нијесам знао, кад и сада о томе ништа не знам, како бих за то и одговарао? Рецимо, могло би послужити као основ, кад би било каквог мога рада, али да то служи за основ оптужбе, што су други о мени говорили и писали, ја мислим да не може.

Председник: Имате ли још што год? М. Раичевић: Немам.

Председник: Хајте на своје мјесто, па ће суд оцијенити све.

Нека дође Благо Радићковић (улази). Радићковићу, позиваш се, да истакнеш ако имаш што год, што си пропустио намерно или заборавио да истакнеш приликом ишљећења, било пред ишљедним судијама, било на јавној расправи, што би ишло у твоју корист или којег другог оптуженика.

Благо Радићковић: Ја све што сам имао казати, казао сам у свом записнику, а у одбрану хоћу да кажем то, да исказ С. Рајковића, који ме терети да ми је открио завјеренички план, потпуно је лажан.

Истина, тога дана ја сам се видио с тим човјеком, који ми је причао само то, да је дошао на Цетиње да води фамилију у Београд, а све друго што ка-

же — неистина је. Нећу да кажем да тај човјек није коме што о том причао, и да није био намјеран и мени да прича, али поуздано тврдим, да ни од кога другог нијесам чуо то, нити томе слично.

Напомињем, да је био онда и сувише тијан, па, како се томе човјеку може вјеровати а мојим ријечима не? Ако се мојим ријечима не придаје никакве важности, ево па судите како знате. Главни је то да ми је савјест мирна.

Сви даљи наводи, којима ме терети Рајковић, а који се не слажу са изјавама, тако су учињени, како се не би могло посумњати у његове лажне исказе. Такве исказе не бих могао признати под никаквом пресијом, јер су лаж и подвала.

Жао би ми било, кад се може таквоме човјеку вјеровати, који терети једног човјека, који о томе не зна ништа.

Ја о бомбама не знам ништа, те не знам како су државни тужиоци могли....

Председник: Остави државне тужиоце, него кажи ако имаш што у своју одбрану.

Радићковић: Ја сам казао све. Али он је изјавио пред ишљедним судијама....

Председник: Зна суд што је истакнуо, него реци што у одбрану своју.

Радићковић: Све што сам имао, казао сам у записнику.

Председник: Иди на своје мјесто.

Нека дође Михаило Јовановић (улази). Михаило, позиваш се, ако би што год имао да додаш што нијеси истицао, а што би ишло у корист твоју или других.

Мих. Јовановић: Ја имам сада нешто, што бих могао прочитати.

Председник: Нећемо да читаш. Него ти си приликом првога ишљећења дизао руку, хтио си још нешто рећи. Онда није било времена, да ти се даде, а сада у завршној ријечи можеш истакнути оно, што си тада имао и још што друго, али о чему није било ријечи.

Јовановић: Ја имам о нападу на моју кућу.

Председник: Слушај! Толико је већ истицао тај напад на твоју кућу, да би изгледало, да је кућа са земљом савијена. За то су други судили. Него само што се тиче бомба, завјере и удјела твога реци што, ако имаш у олакшицу своју.

Јовановић: Само бих имао рећи односно зулума, који је учињен мојој жени и дјети, и односно оштете.

Председник: Нијесмо ми овдје за оштећу; за то су редовни судови и друге власти. — Иди на своје мјесто.

Нека се доведе Аким Даковић (улази).

Акиме, суд те позива, ако си прије што год пропустио, да сада кажеш, што би ишло у корист твоју или других оптуженика; али само оно, о чему није било ријечи. Оно, што је говорено, не треба да понављаш.

А. Даковић: Ја, господо, имам само толико, што се тиче односа мога са сином ми Марком.

Људи, који су долазили на Цетиње и враћали се, казивали су, како се Господар једино на мене и моју кућу. Због чега? Због мога сина Марка. Обласна га је Управа позивала, у Никшић га је позивао Обласни Суд за некакве давије, не знам за што. Ја сам дошао овдје, не бих ли дошао до Господара. Људи кажу најједино се Господар. Што ћу? Да се молим — не знам како. Да молим г. скардара Рада — неће ме примити. Да се молим г. војводи Пламенцу — одбио би ме. Мучим се, како бих дошао до Господара, те ја код г. Митрополита: кумим га и молим, не би ли учинио, да уљегнем код Господара и кажем за што. — „Ја — вели — не знам, Господар се најједино ради твога сина“. Мени је тешко подносити, да Господар ради нега најједино на мене и моје праоце, који су крв пролијевали и на које набијати били за вјерност према Господару. Ја рекох, да га више пуштити кући нећу. Митрополит каже: „Добро је то, али не знам, хоће ли те примити; но ипак ћу зборити.“ Ја му кажем све своје муке, не би ли учинио, да уљегнем код Господара, да паднем пред њега и да га закумим да барем не мрзи старе кости, а Марка нека туче. Ја Вуку Вукотићу проговорих, не би ли учинио да уљегнем код Господара. Он вели: „гледаћу“.

Једно јутро позва ме Господар на скале и упита ме нешто. Ја опет код г. Митрополита. „Господар је, рече, отишао у Никшић. Но доћи ће скоро опет“. Ја му кажем, какве су се ријечи у народу расириле о мени и мојој кући. Ја не могу на такав начин бити Црногорац. Он вели, да ће говорити.

Обласна је управа пустила Марка из тамнице, те ја њему кажем: Одавде нећеш ићи прије, но платиш животом. Не могу ја подносити, да Господар ради тебе плуње на нашу кућу. Тога ја нећу, него овдје чекај, па ако се оправдаш.... Ја нијесам за то, да му даду службу, не Бога ми; — а овако беспослено момче чини свашто. — „Ако се оправдаш даћу ти трошак, на иди куд хоћеш у свијет. Истина, потрошио сам све око тебе, на

баш да имам највише, није поштено да се лолаш“.

Тад смо се гледали пошљедни пут.

Председник: Кад је то било?

А. Даковић: У мјесецу августу.

Председник: Писа ли ти Господару у име тога?

А. Даковић: Не, него се препоручих код г. Митрополита, да панем пред Господара.

Председник: Имаш ли још што?

А. Даковић: Ништа друго, него једну ријеч о оное, што су перјаници долазили код мене. Ја сам био болестан — на смрт, а говорило се, да сам побјегао. Долазили су жандарми, да ме траже. Питам ја: „Ко је долазио?“ — „Поткомандир Сава Ковачевић“ — „Није“ — „Јест“. — „Ја нијесам крив“.

Пазар као пазар, варош као варош — чује се свуда, мени је тешко. Ја саставих један телеграф министру војном. До-био сам одговор: „То је грађански посао, обрни се грађанском суду“. Ја обласном суду: „Обрни се Управи“. Ја Управи, ништа. Остаје моја жалба не ријешена. Остала је кућа омрзнута.

Ништа друго немам.

Председник: Иди, Акиме, на своје мјесто.

Нека се доведе Никола Даковић (улази). Никола, имаш ли што год да кажеш, што нијеси до сада казао суду, а што би ишло у корист твоју или других оптуженика?

Н. Даковић: Ја се, Бога ми, не сјећам ништа да имам што рећи, што нијесам рекао.

Председник: Кад немаш што рећи, иди на своје мјесто.

Нека дође Крсто А. Миловић (улази). Крсто, би ли имао што казати, што нијеси казао, и што би ишло у корист твоју или других оптуженика?

Крсто А. Миловић: Не ја, Бога ми.

Председник: Имаш ли што, што би ишло у корист других оптуженика?

Крсто А. Миловић: Не ја ништа.

Председник: Дакле, немаш ништа казати, што нијеси казао?

Крсто А. Миловић: Немам.

Председник: Иди на своје мјесто.

Нека се доведе Сава А. Даковић.

(Доведен Сава А. Даковић).

Сава, би ли ти ти имао што год казати суду што нијеси казао, а што би ишло у корист твоју или других оптуженика?

Сава А. Даковић: Односно завјере и бомба, што нијесам казао у записнику, имам ово: Има ли икога, да каже, да сам ја чуо за какву завјеру и бомбе прије, него се читао „Гл. Црногорца“, да је Рајковић са бомбама ухваћен, а 10 дана прије тога Миловић је ишао, да тражи Ђукановића?

Председник: Како рече о Миловићу?

Сава А. Даковић: Десет дана прије, него се читало у „Гл. Црногорца“ о доношењу бомба, долазио је Миловић, да тражи Ђукановића.

Председник: Је ли ишао даље?

Сава А. Даковић: Да сам ја видео — не.

Председник: Дакле, немаш ништа више?

Сава А. Даковић: Не.

Председник: Иди на своје мјесто.

Нека дође Благо Ђукановић.

(Доведен је Благо Ђукановић.)

Благо, позивате се, да кажете суду, ако сте што год пропустили, било намјерно било нехотице, а што би ишло у корист вашу или других оптуженика.

Благо Ђукановић: Ја ћу само ово рећи: Ја сам кренуо из Никшића на Цетиње, а г. државни тужилац вели, да сам утекао. То не стоји, јер да сам хтио, ја бих бјежао, Рајковић је стојао у полицији, ја сам послје ухваћен, ја с њим нијесам никако пријатељ. Да би ухватили Даковића и све друге, мени је свеједино — ја нијесам њихов друг.

Ја ни о чему нијесам имао појма, нити сам говорио с киме, нити сам чуо из уста Даковићевих, нити од кога другог, нити сам зборио, нити што обећавао. Никада нијесам могао замислити, да би у оное на мене упућеном пакету биле бомбе. Ја нијесам хтио тај пакет примити из узрока што сам навео. Био ми је сумњив човјек, те нијесам хтио примити. Шеф полиције изразио се једном приликом, да би ради њега ништа, да ме бар једном може затворити. Вазда сам се клонио Даковића и људи, који се с њиме друже, јер сам чуо, да је један човјек, који се са Даковићем шетао, ради тога затворен био.

Ја сам мислио, да идем у Русију, тражио сам због тога пасош и дошао овдје. Ништа нијесам знавао.

Председник: Немаш ништа више?

Благо Ђукановић: Немам ништа.

Председник: Иди на своје мјесто.

Мало одмора.

(Послије одмора.)

Председник: Нека дође Перо Церковић.

(Доведен Перо Церковић).

Церковићу, имате ли што казати, што до сада нијесте казали, а што би ишло у корист вашу или других оптуженика?

П. Церковић: Ја немам ништа, него да толико речем, да сматрам, да је незаконито против мене поступљено.

Видјели сте записник Марка Суботића. Никада истину казао није, него је вазда мене теретио. Видјели сте, да је његова жена под заклетвом казала, да је мени писмо дала и да је мени писмо ишло.

Ја немам ништа казати, него да чекам на праведно рјешење сл. Суда.

Председник: Идите на своје мјесто.

Нека дође Јован Миловић-Баило (долази).

Јован, би ли имао што год казати суду, што нијеси још казао, а што би ишло на корист твоју или на корист других оптуженика?

Јован Миловић-Баило: Ја имам рећи двије ријечи, да ли у своју корист или штету — ја не знам.

Као што сам казао у првом извјешћу, дошао сам у кућу Косте Милиновића у први мрак. Они кажу, да сам ја чуо завјеренички план. Ја кажем, да то не може бити, јер како би они мени, непознатом човјеку, повјеравали план.

Казао сам, да сам се задржао 2 сата. Сада кажем, да није било 2 сата, али нека буде.

Изашао сам и састао се са Обреном Херцеговцем, из котара требињскога. Отишли смо у Табачину све до оне уре, док смо могли знати, да би град могао бити затворен. Он ме је допратио, јер ја нијесам знао гдје је кућа. Иза тога сам одмах легао у кревет.

Бога ми, више немам ништа.

Председник: Иди на своје мјесто.

Нека се доведе Ђорђеј Контитић (долази).

Контитићу, имаш ли што год да кажеш, што нијеси досад казао, а ходило би у корист твоју или других оптуженика. Ово је пошљедњи пут да говориш на јавној расправи.

Ђ. Контитић: Имам да питам, зашто није питан Баило, да ли смо ишли ја и Душан Ђонович у засебну собу са Даковићем, а ако смо ишли, зашто није спомињат за бомбе?

Председник: Дјетићу, немој причати, јер ћеш се опет показати смијешан као на јавној расправи. Реци, имаш ли што год рећи у своју корист.

Ако си што год изврљао поправи, јер ово је пошљедња твоја ријеч. У колико си изврљао то суд зна и видно је и видјеће. Разумијеш ли што ја говорим?

Ђ. Контитић: Разумијем.

Председник: Имаш ли што год рећи?

Ђ. Контитић: Немам.

Председник: Е, онда хајде на своје мјесто.

Нека дође Михаило Ђонович (улази).

Михаило Ђоновичу, имаш ли што год да кажеш, што нијеси до сад казао, а што би ишло у корист твоју или других оптуженика?

М. Ђонович: Имам рећи то, да није истина, што је написано у мојем записнику.

Председник: У којем?

М. Ђонович: У записнику учињеном пред ишљедним судијама.

Председник: Како није истина?

М. Ђонович: Јер је учињен под насилљем. Ја сам казао овђе пред судом.....

Председник: Јеси ли казивао?

М. Ђонович: Јесам.

Председник: Што?

М. Ђонович: Имам да кажем, да нијесам у овом дјелу учесник и когод каже, да јесам, не говори истину. Оно, што сам чуо, чуо сам од најгоре пјанице Ивковића, којему нијесам вјеровао, јер га познајем. То нијесам ни од кога чуо, нити од брата, нити кога другог, до само од њега, и то му не би нико вјеровао, ко га познаје као ја. Он је говорио о бомбама, и ако сте нашли испрва код записника да је он говорио, да би њега уапсила полиција, а ви потражите то у Обласној Управи и позовите полицијског чиновника, да ли је говорио раније о бомбама.

Председник: А зашто си говорио пред ишљедницима другојачије и себе ушљетао, кад је неистина?

М. Ђонович: Ја сам био присиљен ушљед насилља, стављали су ме под окове и питали ме, да ли смо имали разорити Владарски дом, и кад сам рекао, да то није истина, онда су ми грозили смрћу, ја сам онда све казао, ишчекујући свој дан, кад ће изаћи истина на јаву.

Председник: Имаш још што год рећи?

М. Ђонович: Немам ништа више да кажем, само кажем, да нијесам био учесник у дјелу, а ви можете како хоћете.

Председник: Хајде на своје мјесто.

Нека уђе Миласав Љенава.

(Улази).

Љенава, би ли ти имао што да кажеш, што нијесу до сад казао суду, и ишло би у твоју корист или твојих другова?

Љенава: Имам много. (Хоће да чита).

Председник: Остави то, нећу ти дозволити да читаш.

Љенава: Ја не умијем ништа више говорити.

Председник: Ти умијеш да говориш доста добро.

Љенава: Не умијем ђавољу. Ако ћете ми дозволити, ја ћу прочитати, јер ово је у прилог мој и мојих другова. Могуће

ћу нешто истакнути, што није познато суду, а и самим оптуженицима.

Председник: Па истакните што иде у вашу олакшицу.

Љепава: Не умијем ја зборити.

Председник: Читати нећу ти дозволити.

Љепава: Не умијем ја усмено.

Председник: Умијеш ти добро.

Љепава: Не умијем, тако ми Бога.

Председник: Ја сам био почео да у име суда дозвољавам да читате. Почео сам са првим, то је био Војводић. Ми смо видјели да је читао неке фразе, некакве изразе, који немају везе са овом ствари, и да би се с таквим читањем одговорача јавна расправа, те није смо више дозволили читати, јер је то на штету државе, суда, на штету народа, јер су велики трошкови. У осталом ти си могао дати своју одбрану своје браниоцу, као што су то и други учинили, суд је то дозволио и браниоци су се тиме послужили.

Љепава: Ја сам је дао браниоцу и он се послужио колико је могао, али он није хтио све да изнесе, што бих ја.

Председник: Окуда ви можете оцијенити, да је нешто у вашу корист боље од вашег браниоца и то још од правника г. Хајдуковића.

Љепава: Не у моју одбрану, већ мојих другова, а могуће мени ће бити теже, кад то кажем.

Председник: Реците усмено.

М. Љепава: Не умијем. Ако ћете дозволити да читам, то ће највише трајати један четврт часа.

Председник: Је ли то читао г. Хајдуковић?

Бр. Хајдуковић: Читао сам. Међу тим, он можда што је написао може документирати, ја нијесам могао, моје знање није дотле досезало, да је све оно објективно што је написано.

Председник: Предајте то Суду, па ћемо видјети, кад кажете да није у вашу олакшицу, него ваших другова.

М. Љепава: Ако ми дозволите да читам, добро, а ако не, ја ћу ходити с тим у Подгорицу, на слободу или гдје буде. Председник: Кажите усмено шта је то. Суд је нашао за добро, да се не чита, а једном дозволити да чита, а другом не — то не иде.

М. Љепава: У ствари је то, да сте ви нас оптужили као неке завјеренике. Ја сам тобож неки завјереник, а ја може бити помоћу ових факата, доказа, могу доказати да нијесам, и да скинем име завјереника са себе.

Председник: Добро, реци са чим можеш?

Љепава: Фактима.

Председник: Изнеси та факта.

Љепава: Не умијем их ја сложити, овдје су лијепо сложена.

Председник: На примјер, изнеси који факт, који иде теби у олакшицу, јер је то суду потребно ради правде, истине. Неће суд дозволити ни дао Бог, да кога окриви, него да га олакша.

Љепава: Не знам, Бога ми.

Председник: Хајде на своје мјесто. Дај то Љепава.

Љепава: Не могу дати, што нећу прочитати.

Председник: То је нешто попут Војводићевог.

Нека уђе М. Беговић.

(улази Беговић)

Беговићу, позиваш се, да ако имаш што казати што нијеси до сад изказао, а што би ходило у твоју олакшицу или других оптуженика?

М. Беговић: Ако је дошло вријеме које сте ми, г. председниче, обећали, имао би, понешто да говорим у корист истине и одбране своје.

Председник: Реци о чему нијеси говорио.

М. Беговић: Дакле, силом у политику.

Ја као ђак ни о чему другом нијесам радио, ни прије но што сам затворен, а после још мање, него сам само пазео око себе што се ради и пратио све људе, којима је положај тако доносио, да се истакну у политици Црне Горе, која је за мене само једно шпанско село, које не могу разумјети. Ја сам само купио материјал ћутећи, ако би ми дошле потребне. Тако се никада нијесам истицао, до ако сам са друговима проговорно ријеч двије о томе. Ја сам само са стране посматрао све и гледао шта се ради по Цетињу и у колико сам ја могао пратити, шта се ради по Црној Гори. Видио сам што раде поједини људи, видно сам гдје се стварају двије странке у једној држави, видно сам људе у једној и у другој странци и политичку прошлост њихову, колико сам могао дознати и рад, који су тада радили.

Одвојио сам те људе за мене лично. Одвојили су се баш онако, са малим измјенама, како би их ја одвојио.

На једној страни људи једног погледа, а они други другога. Ја сам онда сам за себе, не мичући се с мјеста никуда, само их посматрао, идући за њима оком и ухом, колико сам могао.

Пошао сам за људима, који су ми се чинили честити, а и данас ми се чини

да су честити и да имаду чисту прошлост, а ако је који није имао, онда сам га одбацио, акупљао сам за себе само оне, који су били чисте прошлости неонакалних никаквим љагама. У другој странци остали су људи, који по мом скромном мишљењу нијесу достојни да их пратим невиним срцем својим, и пошао сам за оним првима, који данас страдају. Нијесам им понудио услуге, јер нијесам могао користити као ђак, него је само толико у моју дужност као ђаку било, да пратим њихове стоне и гледам ако могу видјети оно што они раде и за чим теже, како бих и ја, кад бих дошао до њихова положаја, могао радити, или то исто или слично томе.

Овдје сам ја сада оптужен ништа мање него као велеиздајник, а прије неколико — као анархиста, дакле, велеиздајник и анархиста. Не могу о томе говорити, јер не знам ни шта је то. Уплетен сам овдје с неким друговима, с којима сам разговарао не оно што је изашло пред вама, него нешто сасвим друго.

Разговарали смо само о томе, какви су људи који данас заузимају највиша мјеста у земљи и до чега може то довести ит.д. Говорио сам с њима, они са мном и нападнали смо ми сами за се поједине личности.

Видјели смо грозоте, које чине по цијелој земљи ти људи, видјели смо неколико грозних факата, које ниједна земља не би претрпјела, што је Црна Гора искусила од истих људи, с којима ја не бих ни у гору пошао, ни у цркву с њима пошао, а камо ли с њима друговао. Дакле, све то ме је навело да не могу ни добро пожељети таквим људима, рачунајући себе, да морам бити само пријатељ Црне Горе и онога што је честито и поштено. Тако сам мислио и тако сам желио.

На крају крајева, кад сам био у највишем заносу, ухватише ме хијенске руке у своје коло, окрећући ме силом да дам неке неистините изјаве, које су прво моји другови изјавили. Ја сам нерадо то морао признати, надајући се да ће доћи вријеме, да ће сванут једанпут, да кажем, да није онако као што су прво моји другови казали, и што сам ја морао признати, него нешто сасвим треће. Али господода ишледи судији су то узели из нас, како би покупили материјал за њихове потребне ствари. И до душе, како ми се чини, покупили су доста, премда лажнога, као и све друго.

Председник: Немој да вријеђаш.

М. Беговић: Лажан је материјал. Не вријеђам.

Председник: Они су се служили материјалом, који си ти казао.

М. Беговић: Није, не. Ја сам морао признати. Другови су моји признали, не знам на какав начин, само знам, кад сам ја дошао овдје на испит, они су ми казали, што су они признали и што морам и ја.

Председник: Имаш ли још што?

М. Беговић: Имам још. Морам напоменути и на моје старјешине прије него сам затворен, који су дозволили да ја као ђак заштитиш школским законима потпанем под полицијску власт.

Изази 30. окт. Љепава г. управитељу гимназије.....

Председник: Остави то.

Беговић: Треба мени то у корист моје одбране.

Изази Љепава, коме рекоше, да ће ушледи заразне болести да се распусти гимназија и да ниједан од болесника не смије поћи са Цетиња, јер се њихова имена знају. Ове су ми ријечи чудно зазвучале, јер сам видно да нема ни једног болесника. Распустила се гимназија на 15 дана и ја сам пошао кући, размисљајући који су то болесници. Али дошле, кад је почела хајка по полицији, те кад сам и ја био ухваћен, онда ми је јасно било, који су то болесници били.

Дакле, њима је та депеша дошла у гимназију од другова, од друге господоде, који немају никаква права над ђацима, дошла је од полицијске власти, код које смо ми записани били црним словима већ годину дана.

Председник: Оставите то. Имаш ли још што-год?

Беговић: Хоћу да споменем све неправилности, које су над нама вршене од тога дана до данас, и ко ме је навео и ко ме је довео до клупе оптуженичке на коју сам сада; ја мислим да то иде у моју одбрану.

Председник: Признајеш ли, да си с тим ђацима третирао односне завјере?

Беговић: Никада, господине.

Председник: О томе говори.

Беговић: Ја бих о томе дошнје.

Председник: Изгледа према томе исказу у погледу политичког режима, да те је баш то напорало, да ти метнеш прст у ову ствар.

Беговић: Ја ћу казати у колико сам метнуо прсте у то.

Овдје су мене оптужили као велеиздајника Књаза и отаџбине, а да су ме оптужили као велеиздајника кога од оних, те сам их прије споменуо, а не Књаза и

отаџбине, јер мени Књаз није никад ништа рђаво учинио, ни мени ни мојима.

Председник: Признајеш ли, да си радио, да некима прсне мозак?

Боговић: Не бих жалио, нити би био увријеђен, да сте ме назвали издајником тих тирјана црногорских.

Поступало се са мном као ђаком, који има свугдје привилегије, најнечовјечије, од дана кад сам затворен до данас. То је 7 мјесеци. Ни у каквим рукама не бих то могао претрпјети као у вашим, вашим могу рачунати, јер они, који су ме зостављали, вашим су рукама постављени. Тражим сатисфикацију путем судским, да ми се да од господоде која су ме зостављала, да би се ти оптужили, не као ја, али бар онако, како можете ви ваше осудити.

Председник: Зато ћеш ти поднијети тужбу засебно, па ће суд редовни испитати.

Беговић: Хоће, хоће.

Председник: Само паз, да не будеш клеветао кога.

Беговић: Никада никога, а одговараћу ако будем клеветао. Па и сад баш кад сам у вашим рукама, одводе ме од тамнице готово с ноге на ногу г. г. официри.

Председник: Ако си тамо био тако драк као и овдје, онда су потпуни разлог имали, да ти ставе та гвожђа.

Хајде на поље.

Нека се доведе Душан Ђоновић.

(Ђоновић је доведен).

Душане, позиваш се, да сада кажеш, ако си прије што год заборавио, а што би ишло у олакшицу твоју или других оптуженика.

Душан Ђоновић: Имам, да се прочита једно писмо и да ми се да један одговор.

Председник: Какво писмо?

Д. Ђоновић: Што ми је Рајковић у тамници писао.

Председник: Што ти је писао?

Д. Ђоновић: Писао ми је, да је он мене напао и да се имам држати само једнога исказа, што сам казао у радничком друштву, да је он купио добровољне прилоге, а у џепу има хиљаде.

Пише ми даље: „Колико сада страдаш, толико ће ти мило бити. Ја вас увјеравам, да ћете сви изићи.“

Ја сам тај, који ће изијети општу тајну и прије ће пострцати тиранима главе, него се вама што догоди.

Видјелете да нијесам престао мрзити ни једнога часка тирани, који пљују законе Божје и људске.“

Председник: Је ли то садржина тога писма?

Д. Ђоновић: Јест.

Председник: Кад је писао?

Д. Ђоновић: У тамници. Ја имам препис.

Председник: Ко је преписао?

Д. Ђоновић: Ја сам преписао.

Председник: Немаш оригинала?

Д. Ђоновић: Немам.

Председник: Гдје је?

Д. Ђоновић: Изгорио сам.

Председник: Аха!

Д. Ђоновић: Имам свједока.

Председник: Зашто си га изгорио?

Д. Ђоновић: Он је рекао: „чувајте тајну, јер само чувањем тајне може се нешто постићи.“

Председник: То није оригинал него само препис.

Д. Ђоновић: Ја имам свједоке: Мила Прљу — гимназисту, Васа Ђулафића, Мирка Беговића и др.

Председник: Знаш ја, да би сви добро свједочили, да би сви истину казали као што сте ви рекли.

Идите на своје мјесто.

Нека дође Милош Ивановић.

(Доведен Милош Ивановић).

Ивановићу, бисте ли имали што истакнути што нијесте до сада суду предочили, а што бих одило у корист вашу или других оптуженика?

Милош Ивановић: Ја мислим, да бих имао много, али је потребно да чујем више од расправе, него што сам чуо. Да се ја као саучесник тужим, рачунам, да би било нужно, да чујем, чим се доказује, да постоји завјера?

Председник: Је ли више чули тужбу, зар нијесте чули олу нашега браниоца, зар нијесте чули своју одбрану?

Милош Ивановић: Дао сам.

Председник: Има ли још што, о чему нијесте говорили, а што би ишло у вашу олакшицу?

Милош Ивановић: Имам да кажем, али то би било мало подуже.

Председник: О чему би било?

Милош Ивановић: Имам да докажем, да су све само случајности; да докажем, да не само да не постоји, да је Душан Ђоновић мени казао поруку Даковићеву, него да докажем, да Даковић није ни могао рећи, а ако је рекао, да је рекао неистину.

Даље, имам да докажем, да у вријеме, кад је он креио, ја овдје нијесам био, па према томе ја рачунам, да је сваки оптужени могао за себе доказати, да у оно вријеме није био овдје, према томе да Марко није ни с ким говорио, према

томе да Марко није могао рећи ону поруку.

Председник: О томе сте говорили.

Милош Ивановић: Нијесам потпуно.

Председник: Оно што нијесте, то истакните, а оно што јесте, немојте понављати. Ако има каква околност, коју нијесте приликом своје одбране први пут истакли, онда истакните сада. Суд зна, да сте били на Цетињу, али у другој кући. То је већ претресано. Немојте понављати исто. Ви знате, гдје сте били, на којем мјесту, у квартири, на храни ит.д. То је већ све познато. Него ако има још каква околност, која би паралисала исказе ђачке и основе тужбе, а коју сте заборавили у одбрани, истакните сада. Чули сте такође кад је г. бранилац држао ријеч у погледу ваше одбране.

Милош Ивановић: Чуо сам, што нијесам знавао. Н. пр. говори се у тужби, да је Марко раније с неким стварао завјеру. Чуо сам од г. Бакића, да је Рајковић најприје хтио да иде на пут, доцније да је радио на побуну и тек 18. да је открио завјеру. Према томе, како се може просудити једна порука, да сам ја издајник, кад 21. долазе ђаци, 22. бомбе, а 18. се већ у Котору открива?

Председник: То ће суд оцијенити, је ли то завјера и да ли јој је ту извор или раније. То су рефлексије државних тужилаца и бранилаца, које суд има да оцијени. Него ако имате још што рећи, што би олакшало, што би паралисало исказе ђачке. Доста је овога било већ 20 дана.

Милош Ивановић: Доста је било, али сам ја мало чуо.

Што се тиче исказа ђачких, могу рећи: један је потврдио што сам већ прије казао, прекидање доношења поруке.

Председник: То је Контић, који је апсолутно све изврнуо, који је најприје казао и открио, па последице на јавној расправи све одрицао.

Милош Ивановић: Не може се томе онда вјеровати.

Председник: То је ствар суда.

Милош Ивановић: Друго, г. председниче, баш тај исказ, којим се ја теретим, тврди једино Ђоновић.

Председник: И о томе је било ријечи.

Милош Ивановић: Други не тврди него он. Његов исказ не може бити против мене ради тога, што га је Ђоновић дао против мене из огорчења, што сам их назвао ђечурлијом, па ако доустите, да се објасни Ђоновић, због чега је био огорчен и због чега је дао пријетњу, да ћу ја знати, што сам их назвао ђечурлијом. Ја рачунам да ће то узети суд за олакшицу, па имало важности или не.

Председник: Дошнје су ухваћена писма, која паралишу то његово ретерирање у погледу Марка Даковића.

Милош Ивановић: Али то је било 8. фебруара, последице суочења.

Ја сам нагласио, да је он био огорчен и да његов исказ против мене вриједити не може. Треба наћи поводе томе исказу, па онда узрок његовом ретерирању. Ја сам нападан и прије и последије открића завјере.

Председник: То ће све суд оцијенити: како је прије казао, како је ретерирао као и односно писма, које је писао ит.д.

Милош Ивановић: Ја сам мислио, да дадем своју одбрану, с којом његово огорчење стоји у врло тјесној вези. Осим тога врло је неправилно и преслушавање.

Председник: Јест, јест, ви сте преслушавани на записнику и ви сте казали што сте имали.

М. Ивановић: Само не о суочењу. Тек касније напоменуо сам, да је суочење било неправилно. Имам да питам, зашто се прекинуло суочење, зашто се суочавају ђаци без мога присуства, а ја с једним по једним.

Председник: То је сасвим правилно, јер су саслушавани о једној кривичи, а у колико су били у контрадикцији односно које околности, били су суочавани.

Имате ли још што казати, а што нијесте казали? Ви репетирасте оно, о чему сте већ говорили и о чему суд зна, а то је отежање јавне расправе.

Милош Ивановић: Ја немам ништа више него да кажем, да се сматрам потпуно невиним и молим суд, да ме ослободи.

Председник: Па и то сте већ казали.

М. Ивановић: Нијесам казао.

Председник: Не треба, да то говорите.

То је ствар суда. Не треба суду препоруке.

М. Ивановић: Тражим, да ми се накнади штета материјална и морална.

Председник: Идите на своје мјесто.

Нека дође Гаврило Церовић. (Долази).

Церовићу, позива вас суд, ако бисте имали што год да истакнете што нијесте истакли у своју корист, али само оно, о чему нијесте говорили, а што је у вези с овим дјелом. Истакните сада, ако сте штогод намерили или нехотично пропустили, а што би ходило у вашу корист, па и оно што би ходило на штету, само ако је истина.

Гаврило Церовић: Ја не знам, да ли је мој г. бранилац прекрјуче тражио према мом писму из затвора?

Предсједник: Што је било?

Гаврило Церовић: Тражио сам односно оне околности због састанка на Романовој ливади.

Предсједник: О тој Романовини било је доста третирања.

Г. Церовић: Било је несагласје између мене и вас.

На том се скупу спомиње Раичевић и други. Ако је тај скуп био пред поласком Даковићевим, нијесам ја могао на њему бити, јер сам био на одсуству. Ако је био доцније, није могао бити Ивановић. Ако је уопште био од априла мјесеца, није на њему могао бити Раичевић, бар да ја знам. Ја сам тврдио, да тога човјека од априла мјесеца видио нијесам. Ви сте казали, да је долазио.

Предсједник: Он је долазио од 6. до 12. августа.

Гаврило Церовић: Није могуће.

Предсјед.: зна се, да је он приликом премјештаја са службом у Бар тражио одсуство, да пренесе ствари, и том се приликом бавио на Цетињу.

Гав. Церовић: То се може видјети по актима министарства.

Предсједник: То ће суд оцијенити.

Имате ли још што, о чему није већ било ријечи или о чему је било ријечи, али се нијесте довољно изјаснили?

Гав. Церовић: Ја бих имао говорити у опште о цијелим наводима г.г. тужи-лаца, гдје бих побијао њихове претпоставке.

Предсједник: То сте већ учинили.

Гаврило Церовић: Нијесам потпуно. Н. пр. односно писма, које би Даковић имао био упутило мени, дотично Блажу, каже се у оптужби: „између осталих био је упућен и Гаврило Церовић на опрезност“.

Ти остали не знам који су, јер их не видим овдје. Ако сам ја био упућен у итениције оптуженика, онда су и они.

Предсједник: Диста у садржини писма се каже, ако је та садржина истинита: „казаћеш Душану Вујици, Гаврилу Церовићу, Николи Бајагићу, Илији Бојовићу, али ти се људи спомињу само на том мјесту.“

Ја сам већ неколико пута имао прилике истакнути, да нијесу потезани на одговорност људи, против којих војује само једна околност, али испитивани јесу. Стога ти људи нијесу ни затворени, него само преслушани. Само су они стављени под суд, против којих су биле двије или више околности. Против ових људи, које ви спомињете, била је само једна околност, на име спомиње их само оно писмо, а никакве друге околности против њих нема.

Не бисте ни ви, да је само то против вас, дошли амо.

Г. Церовић: Ја мислим, таквих пет сла-бих околности, или једна јака, да је то свеједно. Ако сам ја у једну околност упућен, свеједно је, као да сам у пет. Ако сам ја знао за завјеру, онда је све-једно сто других момената за мене, а и за суд треба да је свеједно. Ако сам ја тим писмом или како другојачије упућен у завјеру, онда је свеједно, да ли ја знам за других пет околности, ја сам свеједно упућен у завјеру. Ја мислим, да је једна јака околност или пет слабих — свеједно.

Предсједник: Једна јака околност је преча, него пет слабих, али суд ипак неће оцијенити ту околност, која се ис-тиче у том писму, а које помиње неке личности, међу којима сте и ви.

Г. Церовић: Даковић је могао писати писмо свакоме у Црној Гори, које није полиција ухватила. Могао је и вама пи-сати.

Предсједник: Мени није могао писати, јер се не познајемо. А могао је и мени, али би било смијешно.

Г. Церовић: Имам ово казати, да ја трпим за друге и да идем за њих у там-ницу због некаквог писма, које тражи да изврши њихов посао.

Ја мислим, кад је суд оцјењивао окол-ности, морао је добро оцијенити ову околност, да ли ја заслужујем да се ста-вим под суд. Ја знам особа, које сузав-те на саслушање, и против којих има важнијих околности него против мене, па су данас на слободи. — Али овдје ми из-гледа, нека ми опрости суд, као да се за некога човјека ствара предубјеђење, да је крив, и њему се онда тешко бранити.

Предсједник: То је вријећање.

Г. Церовић: Ја сам тражио унапријед опроштење.

Предсједник: Вријећати а тражити оп-роштење, то не иде.

Церовић: У врло сам тешком положају. Мене боли. Ја сам увријеђен. Лежим неколико мјесеци у затвору, а за што? За то што сам имао прилике, да будем с неким људима заједно за трпезом не-колико мјесеци, за то што ме прилике упутише да држим с неким staleжом људи, јер нијесам могао с вама, јер сте бјежали од мене, будући су биле такве политичке прилике. Припадао сам поли-тичком staleжу, који се није трпио, па зар сам ја крив? — Ко моје дјело било је за оцјену: — Ништа до сад учинио нијесам, што би било против закона; то је мој

бранитељ јасно навео, још од ђачких времена, ако су што изјесни људи учи-нили у клубу против закона, требало их је подврћи суду, да одговарају за недјела, а не мене, који не знам који ми шиље, а који ми добацује.

Предсједник: Видите, Церовићу, да ни-јесу бомбе дошле, не би ви били ту.

Церовић: За то и велим, сама окол-ност, да сам ја дружио са овим људима, да није било овога што је иза дружења дошло, ја знам да не бих дошао овдје. Политичке су ме прилике доводиле, да нијесам могао имати друштва у изјес-ном моменту, него сам морао ићи с ким сам дошао, јер иначе не бих с никим ишао. Дао сам на концу оставку и оти-шао кући. Што се тога тиче, довољно је да се позовете на мјесну власт у пле-мену, на капетана.

Предсједник: Имате ли још што рећи?

Церовић: Немам ништа, а нити ово није потпуно.

Предсједник: Хајде на своје мјесто. Не-ка дође Митар Ђуровић.

(Улази Ђуровић).

Ђуровићу, позивате се, да кажете, ако имате што-год, што нијесте истакли у своју одбрану, а ишло би у олакшицу вама или вашим друговима, а о чему није било говора, а ви се нијесте изјас-нили онако, како би требало и како сте жељели?

Ђуровић: Молио бих суд да ми дозволи, да кажем опет, да поновим све околно-сти и да дадем оно што се на суд одно-сило, ако ми дозволите.

Предсједник: То би било понављање једног истог, него ако има која околност, која је против вас, а о којој се ви нијесте довољно изјаснили, ради паралисања те околности?

М. Ђуровић: Разумијем, али ја мислим, да сам се онај дан изразио да све окол-ности које сам имао... (Хоће нешто да чита).

Предсједник: Не дам да читате. Ево хва-тају стенографи, Бог им и душа, најбоље што могу.

Ово није као обична расправа, гдје нема стенографа, гдје секретар што год и пропусти, него овдје што год сте рек-ли, све је ухваћено, а биљеже и сами су-дије и с-кретар.

М. Ђуровић: Онда ћу у најкраћим по-тезима поновити све околности.

Предсједник: Слободно поновите, али се немојте удаљавати од њих и ако се сјећате да сте што год истакли у довољ-ној мјери, немојте понављати, јер то ни-је лијепо.

М. Ђуровић: Господине предсједниче, само ћу прочитати ово да видим од при-лике што сам рекао.

Предсједник: Добро.

М. Ђуровић: За овај први разлог оп-тужбе казао сам све, само имам још истакнути за писмо, што нијесам прије до-вољно истакнуо, да сам га, на име, на очи Ивковића разбуцао, а то сам у ишљећењу истакнуо.

Молим да се испита Ивковић.

Предсједник: Шта то хоћете истакнути?

М. Ђуровић: Хоћу да истакнем да сам ја имао какву злу намеру, ја бих сигур-но могао на првом испиту, кад је био, одрицати да нијесам примио писмо, јер је то било у 4 ока, а ја мислим сигур-но, да би ми се боље вјеровало него Рајковићу и Ивковићу, па да су оба за-једно били, а не сам Ивковић. Та је о-колност довољна, да ово писмо не може имати за мене неки терет, да ми се ста-ви, као једна основа тужбе. То имам ка-зати за први разлог. Што се тиче дру-гога разлога, ја сам већ казао, да немам ништа казати већ једино, да су то гола причања, која не могу имати никакве праве вриједности, да бих се ја могао оптеретити, што је причао Петар Нова-ковић и Ђулафић по његовом причању. Овдје се не износи ни када је била та конференција, ни дан, ни мјесец, ни го-дина, а Цетиње није тако велико, да се не би знало, да се је ко састајао на Ро-мановој ливади. Договори се у осталом не би чинили на отвореном мјесту и овај разлог није никава, и требало би га одбацити као неумјесна.

Прелазим на трећу околност. Ја сам се позвао на Ђорђа Контита и Душана Ђоновића. Ако они буду мени икада што говорили за Марка Даковића, ако ми бу-ду донијели икаквих порука, — нека се изјасне и тад бих морао бити крив, ако не би одрекли, јер ја на примјер, апсолутно не познајем Ђоновића, никада нијесам с њим разговарао без тада, што је ту вече долазио код мене, а то сам ја признао, само не оно што је он истакнуо, него оно што сам ја казао.

Овај четврти разлог је у вези с трећим и онако је било, како сам ја казао, јер су били свједоци. Према томе, Ђоновић је исказао неистину, јер ту апсолутно о никаквој завјереничкој ствари ни о до-говору ријечи није било, већ једино, ако нас нападају, да се бранимо. То ме је ко-штало и пара, јер су ту вече коначили сви код мене. Што се пак тиче доласка, за пети разлог, Ђепава и Ђоновића код моје куће, казао сам што сам имао. Дале

сам рекао: „Да нећу имати с њима посла“. Овдје се каже „више“, а ја нијесам ни-када имао с њима посла, већ што је до-лазио Мило Прља у моју кућу, а Ђепава и Ђоновић једино ту вече.

Предсједник: Зар вам је Прља рођак?

М. Ђуровић: Јесмо далеки рођаци, али мислим, да би се могао узети за свје-дока. Мислим да смо удаљени за 15 пасова.

Напошљетку, сви разлози, који су све-дени у пошљедњу околност, изгледа да су рђаво сведени, јер кад би се признало да овакви искази, управо причања, могу поједине људе бацити на оптуженичку клупу и стављати им на терет овакве зло-чине, онда не би нико био сигуран у Цр-ној Гори, да неће једнога дана у затвор. Могао би се наћи један непоштен човјек, који би могао друге поштене људе нагр-дити и дошло би до тога, да не би нико био сигуран с чашћу, именом, кад би се тако примило, како истичу г. држ. тужиоци. Мислим, да ће суд довољно оцијенити, да ови разлози овакви какви су, ако не-ма ништа више, да не би били довољни, да се ко осуди за какав хелер у грађан-ском процесу, а не за велсиздају, — на смрт или робију. Могу се чудити, како су то они изнијели пред публику и суд у толико прије, што је један правник међу тужиоцима.

Предсједник: Не вријећајте.

Ђуровић: Имадем драво, ја сам саста-вио одбрану, па ми нијесте дали да из-говорим, ја ћу да говорим.

Предсједник: Дали смо ти човјече од-брану.

Ђуровић: Ја то не сматрам за одбрану, зашто нијесам све казао ни у општем дијелу.

Називам се изродом и издајником, а ја не признајем да сам изрод и издајник, него су они који ми то намећу.

Предсједник: Опет хоћеш да вријећаш.

Ђуровић: Оно је у опште речено у уводу тужбе, па ће суд видјети који је учесник у завјери, па шљедствено томе — изрод и издајник.

Мене то вријећа, г. предсједниче, па како ме то неће и вријећати, кад то ни-када ни у сну помислио нијесам и зато сам ја и саставио одбрану своју на оп-шти дио, као што су и они саставили оптужбу. Ја више немам што да кажем.

Предсједник: Јесте ли све изговорили.

Ђуровић: Нијесам ништа што ми овдје стоји.

Предсједник: Ви сте почели да читате дисертације.

Ђуровић: Ако хоћете да ви бар пи-смено предам.

Предсједник: Сада вам дозвољава суд да све кажете, али што је у вези са ос-новима тужбе.

Ђуровић: Хоћу мало да се препирем.

Предсједник: Никако вам нећу дозво-лити да читате.

Ђуровић: Не знам која су то наређења законска. (Према бранитељу, дајући му писану одбрану) Ево ви, на!

Бран. Т. Милошевић: Није ми је хтио прије дати, па је нећу ни сада.

Ђуровић: Кад не дају, брате, ја не могу ништа. Нијесам видио ни Кривичног За-коника. Ја не знам ни какву казну траже.

Предсједник: Зар нијесте видјели у ос-новима тужбе.

Ђуровић: Ја не знам те параграфе на-папет.

Предсједник: Имали сте Кривични За-коник на расположење.

Ђуровић: Нијесам, само у почетку.

Предсједник: На крају суд ће оцијенити, јесу ли добро примјенили параграфе.

Хајте на своје мјесто.

Нека дође Спасоје Пилетић.

(Улази).

Пилетићу, позива вас суд да кажете, ако имате што, што нијесте истакли до-сада пред судом, а што би ишло на вашу корист, али, разумије се, само оно што стоји у вези с вашом оптужбом.

С. Пилетић: Ја, управо рећи, послје све-га што се збило, што сам могао чути и видјети у ових 7 мјесеци, било изван, а нарочитио послје онакве крволочне оптужбе г. г. државних тужилаца, која је по квантитету и сувише тешка, а по ква-литету пуна нелогичности, аномалија и клевета, те послје тога не знам, какво становиште да заузмем.

Држ. туж. Дрљевић: Ми се најенергич-није огађујемо против таквих увреда; ако још једна увреда пане, ми ћемо с мјеста оставити овај сто.

На основу околности, које су у оп-тужби наведене, суд вас је ставио под оптужбу.

Предсједник: Он зна као правник, да смо га ми, као суд, ставили под суд, а не ви.

С. Пилетић: Тако је, ја то разумијем.

Предсједник: Немојте...

С. Пилетић: Ја говорим о оптужби.

Предсједник: Вријећате суд тим изра-зима, јер вас је суд ставио на основу ових основа под суд и нико други.

С. Пилетић: Тако је. Само главни је, што ја не знам судско ријешење, којим се стављам под суд, и не могу говорити о том. Говорим о оном што стоји у тужби. Прошли пут сам казао, да овдје

у тужби стоји, у тачки трећој „по мојем признању“, а то не стоји, то је клевета.

Предсједник: То ће суд оцијенити, ко-лико сте ви признали и који су основи тужбе основани, као и друге околности, које су искрсле на јавној расправи. Немојте да се удаљавате и да вријећате без пре-ше, него реците, има ли што год, што нијесте истакли, а ишло би у вашу ко-рист?

С. Пилетић: Ја бих упутио г. предсјед-нику неколико навода.

Најприје је вама пало у очи, зашто сам ја дошао из Подгорице на Цетиње у септембру мјесецу. Ја сам казао, да сам дошао ради тога, што сам био затворен. Г. бригадир Велиша Лазовић признао је и каже: „ја ти не могу ништа, а шта ћеш затворили су те“. То је био први разлог, а друго, није ми потврђена кандидатска листа, премда је и суд, а ево и г. Дрље-вића, видио да је исправна.

Предсједник: И о томе је била ријеч.

Пилетић: Али није било ријечи о глав-нијим околностима, зашто сам ја отишао из Подгорице. Пошто сам ослобођен, стајао сам у хотелу Голубовића, пошто сам овдје стајао још неколико дана, ре-као ми је Јован Голубовић: Бога ми сју-тра ће напанут на кафану Љешкопољци, него, молим те, склони се.

Предсједник: Зашто сте били у при-твору у кафани?

Пилетић: Био сам у домаћем притвору. Г. бригадир је признао, да не зна зашто сам овдје. Тобож био је тај узрок, што сам побунио Пипере, да доносе на по-тврду кандидатску листу.

Молио ме је човјек, да му ослободим кафану, да је не разлупају због мене и онда сам дошао на Цетиње.

Онда долазим баш на грђега ђавола. Долазим овдје, кад су они терори били и ту сам био 6 дана у затвору. Отуда нијесам излазио. Све то, кад се узме у обзир, мој долазак није имао другу свр-ху, већ што сам рекао. То је једна тач-ка, која је пала у очи.

Друга тачка је исказ Рајковића и Ђу-лафића.

Кад сам ја завјереник и кад се ја сма-трам таквим чудом, зашто ја не остајем у близини да издржим, него се спремам да полазим из земље. Да сам ја зблија тај један од деветорице, ја бих морао ту остати, ако је зблија и било тога. Рајковић и Ђулафић морали би се слагати у иска-зима, као главни фактори завјере, и који знаду коме треба упути бомбе; кад бих ја био у завјери, Ђулафић, који мене добро познаје, не би казао: да се шиље у Пипере, а међу тим он их не шиље у Пипере мени, а Рајковић говори само по исказу Даковића да се шаљу мени. Као што рекох, Даковић је могао из политичких разлога рећи, да сам ја завје-реник, да имаде више присталица.

Господо, хоћу још да искажем, да ми је поводом онога писма у затвору оста-ла нека пека. Ја сам се од онога дана овдје мало пребацио.

Зашто да се Ђоновић премјешта тамо? У какву сврху, зашто да се затвара са некаквим Морачанином?

Предсједник: Од невоље.

Пилетић: Ма добро, али код кривице као што је ова, затвореник Ђоновић мо-ра бити на само, а не с другим затворе-ником.

Хоћу још ово да истакнем.

Ми, кад смо дошли у затвор, узето нам је све.

Кад је дошао Дамјановић, јер је и он премјештен тамо, претресли су му и слам-ницу. Питам ја, откуда карте Ђоновићу?

Предсједник: А откуда свима вама?

С. Пилетић: Којима свима. Нама је тек 7. маја дата наша карта.

Предсједник: Ко зна откуда?

С. Пилетић: Колико се сјећам, г. Ву-исић је казао, да је цедулица писана 5., а карта је чак из нотеса.

Предсједник: А јесте ли разумјели, Пи-летићу, да је Драгутин, брат Д. Ђоновића, шиљао њему писмо у прженим јајима, које је ухваћено на Спасов-дан. То ви не знате?

С. Пилетић: Не знам. Па рецимо то тре-ба опет стражари да пазе, да им буде будно стражарско око, вјешто и фино.

Предсједник: Била је опрезна стража, кад је нашла то у сиру, па сир у прже-ним јајима и носио му то за ручак.

Говорило се је и о писму и биљети-ћама, које је вама упућивао, да рече, да га је суд приморао, да рече. Говорило се и о писму М. Даковића, које је упућено Милошу Ивановићу.

С. Пилетић: Ја то сматрам за споредну ствар. Хоћу само да констатујем.

Сада ми дозволите, да пријеђем на ствар, која је врло важна за мене и иде у мој прилог, а то је питање, како сам ја био затворен од стране ишљедне ко-мисије и како је вођена цијела процедура. Ја сам то онамадне упутио г. браниоцу, али не знам, је ли добијао.

Бран. Ј. Хајдуковић: Ја нијесам ништа добијао.

С. Пилетић: Ја сам затворен од ишљедне комисије 26. октобра. Стајао сам 17 дана у тамници, а 15 дана у приватном притвору.

Председник: Гдје?

С. Пилетић: У хотелу код Гвозденовића. Послије 15 дана позван сам у Обл. Управу. Г. брига Ј. Вукотић као шеф Обл. Управе позвао ме и саопштио ми рјешење, којим се ослобађавао и то од домаћег притвора, а то ће и г. Ј. Вукотић, као поштеди човјек, посвједочити, да се ослобађавам од истражног затвора, од полицијског притвора, а што је још више, да нема полицијског надзора над нама, само каже, не слијете из Црне Горе дотле, док вас суд не пресуди.

Ја рачунам да су г. Вукотића водили чисто политички разлози. Вели: „можете требати суду као свједоци, јер у оваком дјелу треба да се до истине дође. Ово је заиста неколико и оправдано мишљење, али ја кажем, да су нека други политички разлози руководили.

Ја сам стојао на слободи потпуно два и по мјесеца. Један пут звао сам од ишљедне комисије и кажу ми: „ти си осуђен на смрт.“ Ја хоћу да анализирам то, да ли је једна комисија смјела да имаде милосрђа?

Председник: Ко је рекао да сте на смрт осуђени?

С. Пилетић: Ја сам зван на записник. Ја хоћу да анализирам овај поступак. Ако ме ишљедна комисија осудила, ја не знам, онда је погрешка њена. Она је долазила, изгледала као јатак. Чудим се, што није тај јатак заједно са мном. При овоме дјелу имати милосрђа, не знам, то не иде.

Ја хоћу да кажем, да никако не могу вјеровати, да сам оптужен од стране комисије. Ту је био списак: „Ви спадате — вели — у трећу категорију. Ви немате кривце, него сте огумњени.“ Гдје су та трећа лица?

Председник: Слушајте, Пилетићу. Прва је ишљедна комисија одређена у лини г. Сава Булетића — члана главне државне контроле, г. Сава Радуловића — члана обласног суда и г. Стева Лопичића — секретара министарства унутрашњих дјела, узела прво ишљечење над вама и она је учинила колико је могла. Послије је образложен суд, постављени су ишљедни судије на основу закона, који је донијела Народна Скупштина, а који су имали суду све списе предати. Кога је ишљедна комисија до предаје списка пустила, а кога је оставила у затвору, то је њен посао, она је радила по својој увиђавности.

Али, као што сами кажете, ви сте били у домаћем притвору, а тако су били и други.

Пошто је суд узео ову ствар у своје руке, узео је те списе комисије у своје руке, затекао изије на лица у притвору, нека напразно, да су на слободу пуштена, међу којима сте и ви.

То не мијења ствари, да ли је Вукотић рекао овако или онако. Ишљедни судије по својој увиђавности узели су вас на одговорност, на саслушање, подијели суду основе подозрења и на основу тога суд вас је ставио под оптужбу.

С. Пилетић: Зар ми не дате ни једне ријечи ради чега се теретим?

Председник: Што, нијесте преслушани? С. Пилетић: Напокон питам, јесам ли зајвереник на Романовој ливади? На основу чега излази сумња?

Председник: Врло добро. Али ни то не можете ви истинати. Зато је јавна расправа, да се допуни, што нијесу ишљедне судије учинили.

С. Пилетић: Јавна је расправа више ради тога, да господа судије чују све.

Председник: Али и за то, да се допуни све оно што би се осјетило као празнина код ишљедних судија. Што нијесу ишљедни судије стављали питања, то је суд ставио на јавној расправи.

С. Пилетић: Ја кажем, да има важност баш с тога, што ме је суд на основу мојих исказа могао пусти на слободу.

Председник: Ви сте дошли да третирасте. Ви сте могли рећи: „Ја ништа не признајем“, кад су вас питали односно околности, које истиче Рајковић.

С. Пилетић: То није довољно.

Председник: Ви бисте могли рећи: „Ја не признајем.“ Откуда сте могли закључити, да вас суд не би ставио под суд?

Пилетић: Да речем, да не признајем, од тога не бих имао никакве користи.

Председник: У најгорем случају за ишљедне судије, а у најбољем за вас, ви сте могли рећи, да не признајете.

Пилетић: Већ сам прилично истакнуо. Имао бих много говорити, кад бих почео, зашто сам овдје. Видјело би се, да нијесам оптужен као зликовац, већ као жртва политике.

Овиме сам свршио.

Председник: Да није ових бомба — могло би се мислити?

Пилетић: То можете за себе задржати.

Председник: Идите на своје мјесто.

Нека дође Митар Вукчевић. (Долази). Вукчевићу, имате ли што год, што нијесте истакли пред судом, а што би било у вашу корист?

Вукчевић: Имам повише, и то толико, колико предвиђа тужба.

Председник: Али само оно, што нијесте истакли.

Вукчевић: Имам истакнути околности, које ће вас уверити, да је све, што се против мене износи, грозна клевета. Увјериће вас по мом раду, држању, околностима, по мом држању са Вукчевићима, који су оклеветани као и ја.

Председник: Немојте. Ви хоћете, да се упуштате у политику.

Вукчевић: Нећу да се упуштам у политику, него хоћу да објасним и да изнесем све моје држање, да се види, јесам ли ја онај, који је бунео народ, или онај, који га је утишавао? Човјеку, који спрема преврат у земљи, није циљ да ублажава разљућена човјека, него да га раздражава. Ја ћу донијети слику, да сам ја вада разљућена човјека утишавао и давао му добру вољу.

Председник: Све је то познато суду, а што је суду познато не требате да истичете.

Вукчевић: Ја не знам, откуда је то суду познато?

Председник: Тужба не износи ваш рад, било као судије, било пак као политичке личности.

Вукчевић: Молим вас, допустите. Тужба каже, да ћу довести некада двије чете, а некада Вукчевиће. Ја мислим, да је тужба таква, да се може створити закључак, да су и они умјешани. С тога бих хтио изнијети све оно, што ће доказати, да је истина што сам рекао.

Председник: Ви знате, да је тужба именувала те Вукчевиће, који ће бити на расположењу на основу истицања саучесника.

Вукчевић: С тога бих казао, да је истинито истицање оних саучесника и да је то паклена намјера.

Председник: Кажите, али немојте далеко.

Вукчевић: Ја морам мало опширније.

Председник: По чему држите, да је клевета што је истакао Рајковић, Булафић и што су ђаци истакли односно Даковића?

Вукчевић: Што су ђаци говорили односно говора Даковићева, ја сам се изјаснио и мислим, да је то клевета.

Што се тиче Вукчевића, хоћете ли, да ја изнесем своје држање с њима?

Председник: Немојте дирати Вукчевиће, јер тужба их само номине.

Вукчевић: Ја вам кажем, да је њихов рад у тијесној вези са мном. С тога да вам изнесем слику из њиховог рада, из њиховог држања, да је то грозно и паклена клевета.

Председник: Све је ваше држање и као судије и као политичке личности познато суду.

Вукчевић: Ја бих желио знати у каквом правцу? Ако је у добром — ја сам задовољан; а ако не — да изложим.

Председник: Кажем, да је познато, а у каквом правцу — то је до суда.

Вукчевић: Нека вам буде на душу.

Председник: Идите на своје мјесто.

Претрес се прекида, а наставиће се данас у 3 сата послје подне.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Личне вијести. Е. Шмурло, члан дописник историско-филолошког одјељења Царске Академије Наука у Петрограду, бавио се ових дана на Цетињу и ходио је до Скадра. Имао је част да буде примљен у аудијенцију од Њ. Кр. В. Господара. Наш министар просвјете г. Пламенић био му је на руку у његовом научном задатку. Овај руски научник одио је са Цетиња најбоље утиске.

Државна Велика Гимназија. У почетку и током ове школске године уписало се у Државну Велику Гимназију на Цетињу 240 ученика, од којих су остали школу због разних узрока 23 ученика. Два ваљана и примјерна ученика из VI. разреда Томаш Божовић и Петар Дабаковић умрли су.

Први разред имао је два одјељења. На крају године у оба одјељења било је 78 ученика. У старији разред прелазе 48 ученика, међу којима су добили први ред с одликом тринаесторица. Полагаће испит у почетку наредне школске године из по једног предмета 16 ученика. Остају да понове разред 7 ученика. Губе право на даље школовање због слаба успјеха седморица.

Други разред имао је при крају школ. године 43 ученика. Прелазе у старији разред двадесет ученика међу којима су добили први ред с одликом петорица. У почетку наредне школске године полагаће испите из по једног предмета 12 ученика. Остају да понове разред деветорица. Губе право на даље школовање два ученика, ушљед слаба успјеха.

Трећи разред имао је при крају школ. године 27 ученика. Пријешло је у старији разред 16 ученика, међу којима су добили први ред с одликом тројица.

Испите из по једног предмета полагаће у почетку наредне школске године једанаест ученика.

Четврти разред имао је при крају школ. године 26 ученика. У старији разред прелазе 12 ученика, од којих су добили први ред с одликом четворица. Имају да полагају испите по из једног предмета 9 ученика. Остају да понове разред двојица. Губе право на даље школовање због слаба успјеха 3 ученика.

Пети разред имао је при крају школ. године 19 ученика. У старији разред прелазе 11, међу којима су добили први ред с одликом двојица. Полагаће у почетку наредне школске године испите по из једног предмета петорица. Разред ће поновити 3 ученика.

Шести разред имао је при крају школске године 20 ученика. Прелазе у старији разред 16 ученика, од којих су добили први ред с одликом 9 ученика. По један предмет полагаће у почетку наредне школске године 2 ученика. Остају да понове разред двојица.

Наредне школске године оствара се VII. разред, а кроз годину дана имаћемо потпуно Велику Гимназију са 8 разреда.

Ове године радило у гимназији дванаест наставника и управитељ.

Дјечији Сад Велике Књагиње Милице Николајевне. Јуче је завршен годишњи рад у овоме нашем дјечијем забавишту, а данас су били изложени многобројни дјечији ручни радови, којој су изложби присуствовали дјечији родитељи и други пријатељи напретка наше младежи. Са задовољством констатујемо, да се ишљеднице доброг и правог рада у забавишту знатно опажају код наше дјеце. И ове године радиле су у забавишту двије наставнице, г-ђа Милетић и г-ца Петровић, а забавиште је похађало 64 дјеце.

Женска Радничка Школа Књагиње Јоланде. Испити у Женској Радничкој Школи Књагиње Јоланде одржаће се 29. и 30. о. м. Тијех истијех дана биће у здању школском и изложба ученичких ручних радова, која је отворена за свакога.

Прилози за дјечију болницу. За подизање дјечије болнице за успомену Књажевића Стевана и Станислава привременни одбор примио је даље ове прилоге:

г. Андро Н. Ђуровић	кр. 4
„ Нико Ђ. Маринковић	„ 4
„ Мило Н. Миловић	„ 2
„ Петар Н. Вицковић	„ 2
„ Андро Н. Вретенчић	„ 4
„ Илија М. Вицковић	„ 2
„ Иво М. Вицковић	„ 2
„ улов. Стане Б. Вретенчић	„ 2

Нов лист. На Цетињу је почео излазити независни политички лист под називом „Цетињски Вјесник“. Лист уређује нарочити одбор. Први број овога листа изашао је данас.

Вријеме. Послије дуге суше пала је ових дана по свој Црној Гори обилата киша, која је земљу добро наковасила и тијем нам дала добар изглед за овогodiшњу љетину.

ТЕЛЕГРАМИ

Петроград, 22. јуна. Игњатијев, бивши руски посланик у Цариграду, а доцније министар унутрашњих дјела, умро је.

Бисград, 22. јуна. Клуб самосталаца примио је компромис, што га је предложио Велимировић и савгласан је, да кабинет састави Велимировић, али без Пашића.

Трст, 24. јуна. Јуче је стигла овамо енглеска ескадра од пет ратних лађа; сјутра ће бити измијењани свечани поздрав.

Цариград, 25. јуна. У Товату, Сиваском вилајету, биле су велике поплаве, од којих је порушено много јавних здања и око 600 приватних кућа и дућана. Рачуна се такође, да је било и више од хиљаде људских жртава.

Цариград, 25. јуна. Генерал Шемзи-паша, излазећи из телеграфске станице у Битољу, убијен је од једног турског официра. Убица је умакао.

Биоград, 26. јуна. Преговори између двије радикалне партије остали су потпуно без успјеха. Велимировић је повратио краљу пуномоћје о саставу кабинета, из чега је краљ конферисао с Пашићем и Миловановићем.

Цариград, 26. јуна. Министарски Савјет наредно је да се предузму најстрожије мјере поводом убиства у Битољу. Вијести о младо-турском покрету у Битољу не потврђују се.

Рим, 27. јуна. Титони ће отпутовати у мјесецу августу у Моравску. Природно је, да ће се на овом путу састати и са Еренталом, али ће тај састанак имати приватан карактер, јер се је прошле године с њим састао у Семерингу.

Биоград, 27. јуна. Краљ је склопио Велимировића, да задржи пуномоћје за састав кабинета.

Цариград, 27. јуна. Из Битоља јављају, да су тамо истакнути плакати, којима се тражи устав.

Фијума, 28. јуна. Сав персонал угарско-хрватског паробродарског друштва одрекао је службу, те је друштвени рад спречен.

Цариград, 28. јуна. Генерала Шемзи-пашу убила су три официра, а Осман-паша је наменован за ванредног заповједника битолског вилајета, куда је и отпутовао, пошто га је султан одликовао лентом Мецидије у брилијантима.

Берлин, 27. јуна. Енглеска је предала силама своје предлоге о реформама у Македонији, од којих је најглавнији, утврђен у споразуму с Русијом, овај: Да се за Македонију оснује летећа колона, која ће бројити 10—12000 људи и да та колона буде на расположење Хилми-паша за угушење усташких чета. Заповједник те колоне био би један турски официр, именован од султана на предлог и по избору Хилми-паше.

СПИСАК СТРАНАЦА

приспјелих на Цетиње од 18. до 28. јуна 1908. год.

Гранд Хотел: И. Новиков из Петрограда; д-р Ј. Цуколи из Милана; г-ђа К. Е. Русел из Бостона; г-ђа Д. В. Русел из Бостона; К. В. Фостер, прив. из Њујорка; г-ђа С. Е. Томкинс из Њујорка; Ш. Л. Ридгеви, прив. из Лондона; А. Ф. Кудришки, проф. из Симферопоља; А. М. Вудвард, прив. из Атине; В. Рафаел, прив. из Париза; Х. Тамандије, прив. из Париза; Олга Фомина, Ана Манслајева, Валентина Фомина, учитељице из Петрограда; А. В. Ритиков, прив. из Петрограда; М. С. Сергејев, технолог из Петрограда; Е. Шмурло, проф. из Рима; Р. Адмирал, прив. из Вашингтона; К. Стоктон с госпоњом из Вашингтона; Р. Ј. Валкер из Лондона; Г. В. Манде из Лондона; М. Ф. Медонел из Лондона; А. Смарт из Лондона; пуковник Адаир, с госпоњом и кћерком из Малте; Д. Киш, правник из Будимпеште; Л. Рерл, чиновник из Минхена; Др. Ј. Шимак, унив. доцент из Прага; Др. Ј. Кунка из Будве; С. Марковић, трг. путник из Беча; Др. П. Хосенфелдер, лекар из Берлина; А. Јакоби, трг. путник из Беча; Н. Гамулин, трговац из Трста; Ј. Карол, прив. из Њујорка; Ј. Ј. Гиберт, из Бостона; Г. Перица, трг. путник из Трста; Ј. Јалић, трговац из Беча; Ф. Хофер, прив. из Беча; Ф. Ерлих, ђак из Беча; Х. Алтрихта, инжењер из Моравске; О. Голдшмит, инжењер из Беча; Ј. Полачек, прив. из Беча; Р. Штајнл, управник фабрике из Беча; Ј. Куртовић, калуђер из Биограда; А. Спаић, прив. из Будимпеште; Т. Лукетић, посједник из Будве; С. Живковић, посједник из Будве.

Хотел Рајнвајн: Ј. Едлингер с госпоњом, трговац из Лајпцига; Б. Деглерк, чиновник из Бреслава; Др. Ј. Дворжак, лекар из Прага; Ј. Флах, чиновник из Прага; Ј. Хазлиг, учитељ из Атине; Ј. Донел, учитељ из Атине; А. Илић, трговац из Котора; Ј. С. Иванчевић, учитељ из Котора; А. Јакоби, трговац из Беча; У. Залањор, трговац из Скадра; Ј. Нардећи, чиновник из Италије; А. Н. Лука, трговац из Скадра; С. Рахлин, чиновник из Скадра; К. Розентал, трговац из Беча; М. Срзентић, чиновник из Паштровића; Др. М. Бујкоти, лекар из Скадра.

„Глас Црногорца“ слаће се само нашим г. г. претплатницима, који претходно пошљу претплату.

Цетиње, 28. јуна 1908.

МИНИСТРАЦИЈА
„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“

Званични огласи

СТЈЕЧАЈ

Књ. Црногор. државнијем Гимназијама и Богословско-учитељској школи потребно је у школској 1908/9 години пет наставника и то:

један наставник — за српски језик с књижевном језиком као главни предмет и француски или њемачки језик као споредни;

један наставник — специјалист за класичну филологију уз српски и њемачки језик;

два наставника — за математику и физику као главне предмете и природне науке као споредне;

један наставник — за црквено појање осмогласно као главни предмет и богословске науке као споредан.

Првијенство ће имати они, који су с добријем успјехом радили у којем од предњих завода.

Ко жели заузети једно од поменутих мјеста, нека се са својим погодбама и потребнијем документима обрати потписаном Министарству најдаље до 1. августа ове године.

П.Бр. 1713. Из канцеларије Министарства Просвјете и Црквенијех Послова, 24. јуна 1908. године на Цетињу. 1,5

ОГЛАС

Овијем се позивају стипендисте Министарства Просвјете и Црквенијех послова, да најдаље до 1. августа ове године изврше наређење чл. 5. правила за стипендисте овога Министарства, у противном случају, онијема, који до одређеног рока не пошљу овом Министарству потребне извјештаје о својему владању и успјеху у наукама за школску 1907/8 годину, одузеће се државна стипендија.

П.Бр. 1711. Из канцеларије Министарства Просвјете и Црквенијех Послова, 24. јуна 1908. године, на Цетињу. 1,3

ОБЈАВА

Даје се на знање свијема молицима стипендија Књ. Министарства Просвјете и Цркв. Послова, да се ниједна молба за стипендије неће узети у обзир којој не буду приложени:

- 1) крштено писмо;
- 2) школско свједочанство од последње двије године;
- 3) свједочанство од политичке власти имовном стању, у ком ваља да стоји и то колико дјеце имају молиочеви родитељи; и
- 4) лекарско свједочанство о здрављу и накалимањенијем богињама.

Све ове свједоцбе треба послати у оригиналу и пријепису. Оригиналне свједоцбе вратиће се молицима пошто се упореде с предписом.

Рок подношењу молба траје до 1. августа 1908. године. Послије овога рока неће се узимати у обзир.

П.Бр. 1712. Из канцеларије Министарства Просвјете и Цркв. Послова, 24. јуна 1908. године, на Цетињу. 1,4

ТРАЖИ СЕ

Василије, син Антонија Срдановића, из Дробњака, стар 24 године, бивши питомац пионерске подофицирске школе, умно је оболио и од 4 марта ове године незнано се изгубио од куће, гдје се ушљед болести задржавао.

Ко би о реченом Василију што знао или дознао, моли се да извјести канцеларију министарства унутрашњих дјела, јер се исти и поред најбољег заузимања до сада није могао пронаћи.

Убр. 3135. Из канцеларије министарства унутрашњих дјела, 6 јуна 1908. год., на Цетињу. 2,3

ОБЈАВА

На дан 6. јула ове године, Одјељење за наплату државнијех дугова Књ. Министарства Финансија и Грађевина, држаће у 9 сати изјутра јавну лицитацију о издавању под кирију државне куће, која се налази у Катунској улици број 142 а дотична Цетињској царинарници, Кућа је комодна и угодна за становање. Садржи 6 пространих одјељења од којих су два под кров. Осим ових, кући припада и једна врло пространа кујина, која се с кућом везује, а осим тога и право послужба једне такође врло простране авлије, која је са свију страна обграђена високим клачним зидом. Кућа ће бити слободна на први октобра ове године.

Ко би речену јелију узети под кирију нека се на горе означени дан пријави потписатој канцеларији кога ће се дана уступити понудиоцу највише цијене; разумије се ако ова буде повољна за државу.

К. броју 95. Из канцеларије Одјељења за наплате држ. дугова 2,3

Службени огласи

ОБЈАВА

У смислу ријешења овога суда од данас, број доњи, донесеног по послу процјене куће и земље Петра Савова Перацића из Године и Јока М. Лукића из Крњица, пошто нијесу пристали на понуђену цијену за заузето им имање на Виру од стране „Барског Друштва за експлоатацију порта и жељезнице“ — ставља се до знања:

Да је овај Суд на основу чл. 11. закона о експропријацији, одредио од своје стране за члана — вјештака у одбор за процјену експроприраног имања речених, Малишу Никова Ђуришића из Бољевића.

Да је од стране власника одређен за члана — вјештака у овај одбор Томо Ђуров Пламенац, из Бољевића; и

Да је „Друштво барско“ од своје стране одредило за члана вјештака предпознатог одбора Ника Дебелу из Бара.

Поменути чланови — вјештаци у смислу чл. 13. закона о експропријацији имају положити 7-ог јула ове год. у канцеларији капет. Суда на Виру прописану заклетву и одмах по положеној заклетви приступити процјени.

Број 1131. IV—1908.—140. У Бару, 18. јуна 1908. год.

Књ. Обласни Суд. за вр. дуж. предсједника — судија Лука Ђуровић. 1,1

Приватни огласи

Књижевни Оглас

Потписана Књијара, добила је право на прештампане и издање свију дјела Ђ. Кр. Височанства Књаза Господара, од којих има на своје стоваришту следећа, и то:

Балканска Царина	кр. 120
Потоњи Абенсераж	140
Хајдана	140
Књаз Арванит	1—
Даље има на своје стоваришту ове књиге:	
Огледало Српско	3—
Јуначки Споменик	1—
Освета Косовска	2—
Словенска Слога	1—
Јунаштва Црногораца	1—
Српско Хајдуковање	—60
Четовања и Мегдана	—60
Краљевић Марко	1—
Милош Обилић	1—
Пелагија Народ. Учитељ биоград. изд. Н.-судско	10—
К. Ненадовић. Карађорђе	5—
А. Дима. 20 година после, у три књиге	12—
А. Бургеа. Царица Катарина, у 2 књ.	8—
Вој. С. Поповић. Освојење Бара	2—
Освојење Никшића	2—
Рамо	2—

Напомена. Ко узме од једне врсте 4 књиге добија пету гратис, а од књига под знаком добија трећу књигу гратис, или сортирано 20% попушта.

С поштовањем
Прва К. Цр. повл. Књијара
П. п. Бр. 275, 320
П. М. Калуђеровића

БАРСКО ДРУШТВО

Распоред пловидбе поштанскијех и трговачкијех параброда по Скадарском језеру и Бојани.

Полазак: Поштански и трговачки парабродни полазе сваки дан осим недеље у 10 сати прије подне из Скадра и тичу Виру—Плавницу: понедељником, сриједом и петком, а Плавницу—Виру: уторником, четвртком и суботом. Истог дана враћају се у Скадар.

Сретање: На Виру с државном барском дилижансом у доласку и поласку.

Полазак: Из Ријеке за Виру полази сваки дан осим недеље у 11 сати прије подне и истог дана враћа се на Ријеку.

Сретање: С парабродом, који полази из Виру за Плавницу и Скадар и то: понедељником, сриједом и петком, а уторником, четвртком и суботом с парабродом за Виру и Скадар. На Виру пак с државном барском дилижансом у доласку и поласку.

Сретање: На Плавници с приватнијем подгоричкијем омнибусом у доласку и поласку.

Полазак: Из Скадра за Обод и обратно сваког дана осим недеље.

За подробија обавјештења треба се обратити односнијем друштвенијем агенцијама.

Р. 156. Бр. 128. 11,36

УПРАВА.

ОБЈАВА

Управа пловидбе по Скадарском Језеру (Барско Друштво) овим извјештава њене муштерије, да услед ниске воде у Бојани не може вршити службу са њеним сопственим средствима колико између Самрића и Обода толико и по каналима разних пристаништа у Црној Гори гдје се врше искрцавања.

Услед тога друштво је установило службу са лађама, које ће прихваћати робу са Обода и искрцавати је под Скадар на мауне а из ових опет на лађе које полазе по каналима.

На овај начин трговачки саобраћај биће тачан и брз и изабјећи ће се свако нагомиланање робе на Ободу.

Услед наведенога Управа је приморана да оптерети трговце, којима је роба намијењена, са сувишним подвозним трошковима, који ће само кратко вријеме трајати, а увјерења је, да ће поштоване муштерије драговољно сносити ове привремене трошкове, који иду искључиво на корист самог превоза робе.

Скадар, 4. јула 1908 г.

р. 141, бр. 295, 1,2

ПОЗИВ

на све моје и мојих покојних синова дужитеље с молбом, да са чистим документима о свом потраживању лично или преко пуномоћника, дођу овдје на Жабљак 6. августа ове године, када ћу их равномерно намирити мојом имовином.

Жабљак Потк. Ђока Шаулић
1. јуна 1908 г.

Р. 44. Број 274. (2—3)

СРЕЋНЕ Српске Држ. Класне Лутрије за 1 класу 36 кола, којих ће бити

10. јула 1908. године

Готове су, и могу се добити, код подписатих овлашћених продаваца.

Динара 3,795.000 подељено на веће и мање добитке, има се у току играња овога кола исплатити учасницима у игрању.

Српска Држава јамчи за исплату добитка.

План ове Лутрије са Правилима, из којег се опширно да видети, ред вучена појединих класа, подеље добитка по класама и све што је нужно знати једном играчу, шаљемо уза сваку извршену порућину бесплатно.

Цела среќа стаје 24 динара, половина 12 динара и четвртина 6 динара.

Уплату за среќе, најподесније је слати поштанском упутницом, на фирму Београд, јуна 1908. год.

Л. Кокановића и Друга
Овлашћене продавце среќака
Српске Држ. Кл. Лутрије

Р. 122, Бр. 271, 3,3

ОБЈАВА. Доста пространи дућанској улици број 24. даје се под афит мјесечно 35 круна, или за натлијама, или за складиште.

Ко жели исти афитати, нек се обрати посједнику куће.

Р. 32, Бр. 259, 4,6

КЊИГОВЕЗАЧКА ШКОЛА И РАДИОНИЦА

„Друштва за потпомагање заната и трговина у Црној Гори“

јавља поштованом грађанству у мјесту и у унутрашности, даље надлежствима, општинским, црквеним и манастирским управама да по умјереној цијени

прима на повез и израду

КЊИГЕ,

ПРОТОКОЛЕ,

и РЕГИСТРЕ

у платну (по избору), молескину и у кожи.

Нарочита се пажња скреће на овај оглас одборима цркава и управама манастира, јер је ова радионица у стању, да им трајно сачува често скупљене свете књиге од пропасти, ако су само сви листови сачувани.

ИЗРАДА БРЗА И СОЛИДНА.
П. п. Број 216. 6,10

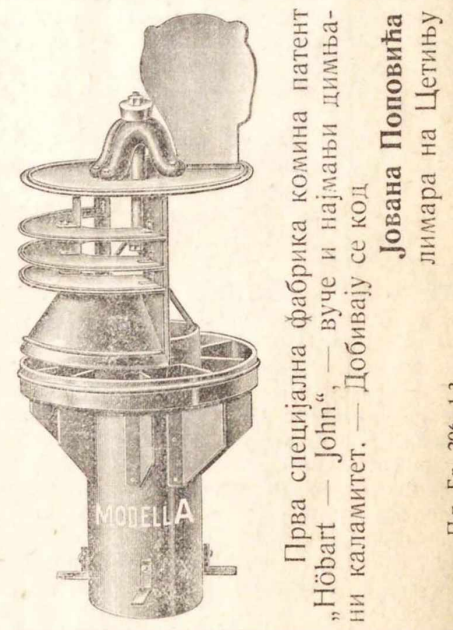
ХОТЕЛ БАЛКАН У ПОДГОРИЦИ

ново свјетски уређен, колико собе толико локал. Кухиња врло фина и укусна. Цијене за све најумјереније, те се препоруча земљаку и странцу за што већу посјету.

С поштовањем

Р. 33, Бр. 262, 3,3

Иван Марковић

Прва специјална фабрика комина патент „Нобарт — John“ — вуче и најмањи димња-ни каламитет. — Добивају се код
Јована Поповића
лимара на Цетињу

П.п. Бр. 296. 1,3

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Приликом ненадне смрти нашег брата односно рођака

† Савића М. Латковића,

из Ђиновића. т. ј. 5 маја ове године, при кретању к својој кући. Објашњујем вам; смрт покојника: Савић Маркишин у мјесту Сакраменту у Сјеверној Америци, пристаништу жељезнице, који, хтевши се поздравити са својим друштвом, и тамо несрећом његовом остане под жељезничким влаком, који му и смрт зададе и пресели у вјечност. Савић Маркишин, био је стар од 42 године, познат као поштен човек његовом добротом у сваком приликама, разумије се поштењем. Пак зарад тога неможемо пропустити да не захвалимо Руском свештенику госп. Гасковском, који над покојником дужност црквену по закону изврши. Изложено нам доброту учињену ми у далекој Америци од наше браће и пријатеља из Црне Горе који су били тун нек им је вјечита хвала. Хвала Вуку Радовићу, из Доње Мораче, који нашег брата Савића прими мртва у својој кући и сваку доброту своју према њему изложи и сувише покојнику дрвоа, са његовим рођацима, жалосни му вијенац, који је коштао више од 60 круна, са којим га је свечано до вјечне куће испратио. Захваљујемо Луки Илину Улићу и Јоку Павићевићу, који се потезише и брацки свој труд положише, два вијенца приложише са којима га вјечној кући испратише. Потпуна хвала Вуку Радовићу и Лабу Костићу који жалосно над гробом покојниковим његово понашање очиташе. Вјечита хвала нек је браћи Словенима, који су у жалости нашој учествовали. Захваљујемо пуно који 7-ог јуна присуствоваше и поновише жалост покојника мога брата Савића у Ђиновиће у његово родно мјесто. Захваљајем племенита: Катунске, Ријечке и Љешанске нахије, из којих је присуствовао велики број народа. Хвала браћи Ђиновићима и Косијерима.

Ожалошћена супруга Јосе, син Петар. Кћери: Марија, Стане, Милица, мајка Ружа, снаха Јоке, брат Стеван и у опште цијели рођаци његови.

р. 290, бр. 294, 1,1